

**ПРОГРАМИ БИБЛИОТЕКЕ ГРАДА БЕОГРАДА
(1992 – 2001)
Едукације, књижевне комуникације**

Библиотека града Београда је највећа позајмна библиотека у Србији. Са фондом од преко 500.000 књига по својој основној функцији окренута је пре свега бројним читаоцима, док је програмским активностима једна од најактивнијих установа културе у Београду, окренута како научној тако и културној јавности града. Историја је забележила да је тако било од самог оснивања, када је на челу установе била њена прва управница Марија Илић-Агапова.

„Још 1937. Културни одбор Општине, на чијем челу се тад налазио Душан С. Николајевић, донео је одлуку да се у Библиотеци и Музеју два пута недељно држе предавања ради успостављања везе са грађанством, нарочито са младима. Прво такво предавање одржао је сам Николајевић под насловом „Шта је заједничко у души Достојевског и Ничеа” (Библиотека града Београда 1928 – 1945 / Љубомир Дурковић Јакшић). Свечаном академијом и истим овим предавањем, које је у препуној Римској дворани одржао академик Никола Милошевић, Библиотека је ове године обележила 70 година постојања.

Предмет овог рада су управо анимациони програми Библиотеке, као и анализа рада културно–информативне, образовне, односно просветне делатности, како се наводи у појединим извештајима. Истраживала сам протеклих 10 година (1992–2001) што не значи да су у овој области деловања исте биле најживље и најквалитетније. Тек брижљива анализа читавог рада Библиотеке, од времена када је деловала у Змај Јовиној 1, па од октобра 1986. када је пресељена у Кнез Михаилову 56 у зграду Српске круне, показале колико је она дала културној јавности града, колико је пратила читалачка интересовања, књижевну продукцију и актуелне теме из науке и уметности.

У овом периоду у Библиотеци града Београда одржано је 2.885 програма за одрасле и више од 1.000 програма намењених деци. Број је заиста импозантан. Иако не говори о квалитету, свакако показује учесталост догађања и велику активност ове делатности. Из документације се види да се у неким програмима преламала друштвена стварност, као и време у којима се догађала. По важности тема, назива књига које су представљене и значају учесника, неки ће остати забележени у књижевној и културној историји града.

Програмске активности које су ушле у анализу овог рада реализоване су током читаве године у Римској дворани, која је на неки начин постала синоним за промоције књига, Читаоници Одељења уметности, Вуковој сали, Галерији Библиотеке, Читалишту у Змај Јовиној 1, Читалишту у дворишту које се налази у оквиру саме зграде библиотеке, у спомен кући Лазе К. Лазаревића где данас ради Дечја библиотека Змај Јова Јовановић. Програми намењени најмлађим читаоцима одвијали су се у дечјем одељењу Змај, које је до 2001. радило у старој згради библиотеке у Змај Јовиној улици и у одељењу Невен.

Иако сви програми нису искључиво намењени самим корисницима Библиотеке, у табели ћу навести, број њених корисника, стање књижног фонда, број прочитаних књига као и број културних активности. У извештајима овог одељења често се наводи да је од програма за фонд 1993. године набављена 141, 1994. године 260, 2000. 301 књига, а 2001. преко 700 књига.

Година	Бр. чланова	Бр. прочитаних књига	Бр. набављених књига	Фонд	Бр. програма
1993.	17.178	381.947	-	-	175
1994.	22.642	419.590	6.317	427.507	276
1995.	17.375	472.818	10.752	446.179	398
1996.	19.241	465.217	8.190	454.288	301
1997.	15.122	386.318	10.333	462.397	362
1998.	14.013	380.706	6.480	471.392	309
1999.	11.142	327.135	5.580	480.739	353
2000.	13.320	442.755	9.627	492.951	294
2001.	13.054	378.986	11.510	502.578	265
			Укупно програма		2.885

Из табеле се види да опадање или пораст броја читалаца, као и броја прочитаних књига, није имао утицаја на број планираних и реализованих програма. Месечно је организовано од 21 до 22 програма, у просеку 5,4 програма недељно.

Треба имати у виду да је Библиотека града Београда једна од првих позајмних библиотека у граду и Србији која је имала засебну службу културно-информативне делатности и маркетинга, које су у неким периодима имале и шефове одељења (М. Марковић, В. Анчић, О. Марјановић). Број уредника и организатора кретао се од 2 до 6. Различита структура запослених библиотекара (Филолошки факултет, Драган Великић, радио до 1994, Зорица Миливојевић, Радмила Кунчер, Олга Марјановић, Станиша Нешић ; Факултет драмских уметности - Љиљана Симић; Факултет политичких наука - Јасмина Нинков; Филозофски факултет - Драгослав Грујичић) утицала је и на број и на разноврсност програма. Сем ове службе програме на трибини „Уметност“ (промоције, циклуси предавања, изложбе, концерти) организовали су у различитим периодима библиотекарски из Одељења уметности (историчари уметности: Катарина Рогановић, Драга Војводић, Иванка Лазовић, Весна Танасковић, Мирјана Савић и археолог Љиљана Зечев). Чињеница је да су локација, најужи центар града, просторне могућности саме зграде, као и пословна политика куће допринели да се та делатност Библиотеке развија и најчешће успешно реализује.

Ваља поменути да је овај вид рада заступљен и у другим општинским библиотекама у граду. Тако је у извештају за 1995. наведено да је библиотека „Доситеј Обрадовић“ организовала 63 програма, „Петар Кочић“ 79, „Вук Караџић“ – Звездара 170, „Лаза Костић“ 30, „Радоје Дакић“ 33, „Јован Дучић“ 64, „Коста Ђукић“ 92, „Ђука Динић“ 68, „Ђорђе Јовановић“ 65, „Јован Поповић“ 98, „Вук Караџић“ – Нови Београд 373, Библиотека у Гроцкој 34 и Библиотека „Космај“ 65. Број програма је с годинама растао, тако да је 1999. у свим библиотекама реализован 1.591 програм. Ево како изгледа њихова структура :

Књижевни сусрети	196
Предавања	125
Промоције	194
Изложбе књига	169
Изложбе ликовних радова	161
Музички програми	67
Програми за децу	513
Обележавање јубилеја	34
Остало	132

Све ове програме уредили су и водили библиотекарски-аниматори, стално или повремено ангажовани у овом послу. Културно-образовна делатност често је нејасно дефинисана статутом, а послови уредника програма произвољни. У књизи „Култура, анимација, маркетинг“ Милене Драгићевић-Шешић и Бранимира Стојковића, јасно су пописани послови и задаци менаџера културе у библиотеци и ја ћу их пренети.

Менаџер културе припрема предлог плана и програма културних, образовних и пропагандно-информативних анимационих активности.

Организује:

- течајеве, предавања, трибине, разговоре, саветовања,
- књижевне промоције, уметничке вечери, сусрете,
- изложбе свих типова,
- филмске, видео и слајд пројекције,
- синкретичке приредбе и манифестације,
- специфичне програме за поједине старосне или друштвене групе (дечје, омладинске...),
- укључује библиотеку у све веће и значајније програме које припремају друге институције културе: годишњице, манифестације, фестивале, комплексне програме, акције, било организовањем пратећих програма, било прихватањем и реализовањем програма у библиотеци,
- планира и организује маркетинг библиотеке (информативно-пропагандни рад), истражује публику, организује маркетиншке акције (дани књиге или дани отворених врата), припрема летке, огласе, дистрибуира информације о новим књигама итд.,
- организује програме и акције за потребе привредних предузећа, школа, болница, аматерских друштава, стварајући тако од библиотеке истински локални културни центар,
- систематски анализира и прати присуство публике на овим програмима и активностима, те рецензију програма од стране публике,
- формира клубове љубитеља књиге,
- истражује културне и читалачке потребе публике како би развијао облике и методе анимационог и маркетиншког деловања.

Део наведених послова ради већина библиотекара у општинским библиотекама у Београду и Србији. Треба додати да је за успешно планирање и реализовање програма неопходна сарадња са осталим службама у библиотеци : Позајмним одељењем, Одељењем набавке и обраде књига као и са Матичном службом. У Библиотеци града Београда ове послове радио је тим библиотекара различитог образовања. Данас када се библиотеке све више окрећу савременом начину пословања и различитим облицима маркетиншких акција, да би што боље јавности презентовале и понудиле свој рад, на овим пословима ангажовани су један уредник (Олга Марјановић) и три маркетинг менаџера (Сандра Матијашевић – Економски факултет, Владислава Ивковић-Марковић – Факултет драмских уметности, и сарадница у маркетингу Славица Ардељан).

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА

Појам културне политике тешко је дефинисати. Ни сами филозофи и социолози културе јасно не дефинишу њену суштину и функцију. Она је и „скуп принципа и правила, експлицитних или имплицитних, којих се придржавају јавне и приватне институције дотиране зато да изврше утицај на средства комуницирања“ (Антонина Клокловска). Културна политика је и „свесно деловање усмерено ка остваривању друштвено прихватљивих циљева у области културе“ (Милена Драгићевић-Шешић). У културну политику заједнице библиотеке се укључују и набавком књига, пропагандним акцијама које су усмерене на одређену циљну групу како би, на пример, постали њени чланови, али и понудом културних садржаја које организују.

Већина годишњих извештаја Библиотеке о раду културно-информативне делатности, која је и највише окренута јавности, исказује да је „...програмска делатност усмерена ка популарисању књиге и читања“ (1993). Године 1994. доминирале су „трибине образовног карактера и специјализовани циклуси у функцији читања. Теме су се кретале од физике, електротехнике, информатике, етнологије, књижевности, филозофије и права“. У извештајима који обухватају 1995. и 1996. годину помиње се да су организовани „...мултимедијални пројекти повезивања графичког и електронског записа књижевног дела. Теме о којима се разговарало проширене су на новинарство и комуникологију“. Тежиште активности Библиотеке града Београда у погледу културно-просветне делатности било је усмерено ка јачању функције читања и што непосреднијег повезивања свих сегмената, од настанка књиге (аутори, издавачи) до корисника књиге (читаоци). И у 1999. години ова делатност реализује, ...бројне књижевне, научне, музичке и ликовне програме. У периоду НАТО агресије ови

програми имали су изразито патриотски карактер“. Трибинама, округлим столовима, предавањима и изложбама књига и у 2000. и 2001. години „учествује у културном животу града с циљем да књиге приближи читаоцима и да кроз предавања расветли неке од актуелних тема из науке и уметности и подсети на значајне јубилеје. Програми су били разноврсни – усмерени ка стручној јавности и широкој читалачкој публици и у основи реализовани да би постигли најширу књижевну комуникацију.“

На недавно одржаном округлом столу у Библиотеци града Београда који је вођен на тему „Жене у културној политици града“, учеснице су се сложиле да најчешће и није било јасно дефинисане културне политике, имајући у виду јасно дефинисане опште циљеве и принципе, да није било сарадње између различитих сектора културне продукције, нити планских пројеката који би указивали на неки проблем, нудили решења, иако се пројектни менаџмент у култури често помиње. Дакле, установе културе града ретко су сарађивале на одређеном пројекту. Програмске политике доносиле су у складу са својом делатношћу, а проблеме које их прате само констатовале. Из горе наведених извештаја произлази да је програмска политика Библиотеке, негујући различите форме и облике анимације, била у функцији подстицања и неговања читалачких потреба најразличитијих циљних група. Одабиром значајних тема везаних за историју и савремене токове науке, културе и уметности деловала је на културу, образовање, формирање публике, и тако улазила у ширу дифузију културе локалне заједнице којој припада.

Већ је наведено да је задатак аниматора културе, а и програмска политика куће да негује подстицај стваралаштва. Тако је библиотека свесно неколико година пратила стваралаштво младог прозног и драмског писца Миомира Петровића. Анализирајући промоције књига види се да уредници, чешће свесно него несвесно, нису увек поштовали високе естетске критеријуме у одабиру наслова и аутора. Не желећи да стајем у одбрану ни једног уредника одговорног за програм, констатоваћу да су понекад учињени уступци. Често се у пракси наилази на тврдњу аутора да је библиотека заједничка кућа свих њених чланова, и да свака и слабије реализована креација заслужује пажњу. Дозволићу себи да изнесем и једну до краја неизречену опаску. Неколико пута водила сам програме на којима су представљене почетничке и слабе песничке збирке. О песнику и делу говорили су уважени књижевни критичари, а сам догађај имао је велику медијску подршку новина и телевизије. Лична интервенција била је важнији критеријум од саме вредности дела, а сам програм организатори су назвали „мале књиге, а велики догађаји.“ Са неким значајним књигама дешавало се супротно. Ни најаве у штампи, ни радија ни телевизије. Уредници су често немоћни да утичу на јавност и медије, али то је већ ствар шире културне политике и уређивачке концепције самих медијских кућа.

Библиотеке и библиотекарски једна су од важнијих спона између књиге и читалаца. Не само да препоручују, понекад и наслућују узлазни пут писца. Тако смо још 1994. године, на предлог и препоруку колега из Краљева, били организатори књижевне вечери Горана Петровића, поводом објављивања романа „Атлас описан небом“. Сала није била испуњена, а медији су дошли касније, тек када је књига ушла у ужи избор за НИН-ову награду. Ситуација се поновила и са првим издањем романа „Страх и његов слуга“ Мирјане Новаковић, када је у лето представљена у Читалишту, или са „Живчаном јапигом“ Радована Белог-Марковића. Уредници знају да је далеко лакше организовати програм када се бирају већ награђене књиге, познати и признати писци (М.Павић, М. Вуксановић, С. Басара, Ј. Радуловић).

Треба нагласити да културна политика најчешће зависи од друштвеног контекста у коме се реализује. Време у коме су се догађали програми последњих година двадесетог века било је обележено изолацијом наше земље, санкцијама, сиромашењем и готово нестајањем средње класе, бомбардовањем. Не дакле својом политиком и жељом, већ стицајем друштвених околности Библиотека града Београда није имала развијену и утемељену међународну сарадњу. Сваки такав сусрет, а није их било много, био је заиста догађај. Тако бележимо гостовање Марије Кодаме, Борхесове супруге, која је 1996. године била гост Библиотеке у организацији „Друштва латиноамериканиста“. Са Удружењем књижевника Србије, у оквиру Београдских сусрета писаца, били смо домаћини Антонију Порпети, Јону Милошу и Карин Ленц, као и делегацији кинеских писаца. Са издавачком кућом Паидеја, са којом Библиотека има дугогодишњу сарадњу, представили смо и популарне писце Паола Коелџа и Патрика

Бесона. Драгоцено је било и предавање Саве Пеина о Новој Британској библиотеци, које је уприличено у оквиру циклуса „Библиотекарство у теорији и пракси“.

ОБЛИЦИ РАДА

Најчешћи видови анимације књиге у свим библиотекама, па и у Библиотеци града Београда су : трибине, предавања и циклуси предавања, округли столови, промоције књига, изложбе књига и тематске изложбе везане за јубилеј или значајну годишњицу, конференције за штампу и мултимедијални програми.

Док су најчешћи облик рада у Дечјем одељењу: играонице, радионице, причаонице и разна такмичења.

За анализу облика рада узела сам две почетне године истраживања, 1992. и 1994., и две задње године, 2000. и 2001. годину. Табела показује број реализованих програма у току године. Издвојени су најчешће заступљени облици рада и сво како изгледа такав извештај :

1992.		1994.	
Промоција књига	32	Промоција књига	90
Предавања	38	Циклуса предавања	47
Трибина	18	Трибина	50
Изложби	12	Изложби	15
Концертата	19	Концертата	10
Драмских програма	17	Драмских програма.....	8
Остало*	74	Књижевних вечери	13
		Научних скупова	1
		Остало	19

У „остало*“ спада и концепт радионица Драгослава Грујичића: „Школа културе људског развоја“ и „Примална радионица“, које су се одржавале два пута недељно.

2000.		2001.	
Промоција књига	136	Промоција књига	121
Предавања	34	Предавања	28
Трибине	6	Округлих столова	5
Округлих столова	4	Књижевно вече	6
Остало	23	Концертата	21
	Драмских програма	5	
	Остало	28	

Из података се види да су најзаступљенији облици рада намењени одраслој популацији читалаца промоције књига и појединачна предавања, као и циклуси предавања груписани око једне или више тематских целина.

ЦИКЛУСИ ПРЕДАВАЊА

Предавања припадају једносмерној комуникацији (информација иде од пошиљаоца до реципијента), по својој суштини едукативног су карактера и важан су и присутан облик ширења информација и у академској и у широј културној јавности. Посебно су значајни циклуси предавања који са више аспеката осветљавају једну тему, друштвену појаву или научну чињеницу.

У протеклих 10 година у Библиотеци града Београда одржано је више циклуса предавања. Навешћу само најважније.

Циклус „Театар код Срба“ организован је 1992. године у сарадњи са Факултетом драмских уметности, поводом обележавања 150 година од оснивања театра код Срба. Предавања о сценографији, костимографији, Театру на Ђумруку, позоришним просторима Београда од 1841. до 1941. држали су професори Факултета драмских уметности: Алојз Ујес,

Владимир Маренић, Душан Михаиловић и Жорж Поповић. Циклус је пратила и организовала Љиљана Симић.

И циклус „Трагом читалишта у Србији“ окупио је велики број учесника. Организован је у сарадњи са библиотекама и градовима Србије, с циљем да се и даље негује дух читалишта, која су у 19. веку у Србији била право стениште културе, берзе и размене информација. Тако су се у периоду од 1994. до 1995. пред бројном публиком представили градови и библиотеке: Аранђеловац, Крушевац, Црњани, Темишвар, Суботица, Деспотовац, Краљево, Чајетина, Велика Плана, Пожега, Ужице, Нови Сад, Панчево, Смедерско и Крагујевац. У циклусу су учествовали представници градова, значајни књижевници, сликари и библиотекарски. Сусрете је организовала и водила Радмила Кунчер.

„Света гора Атонска“ један је од најзначајнијих циклуса предавања везаних за културно и духовно наслеђе нашег народа који је организован у Библиотеци града Београда. Почео је 28. јануара 1992. године предавањем „Света гора и цар Душан“. Предавања су одржавана сваког последњег четвртка у месецу у организацији Друштва пријатеља Свете горе и Одељења уметности Библиотеке града Београда. До краја 2001. одржана су 72 предавања („Света гора и латини“, „Светогорски архиви“, „Света гора у доба Селима II“, „Реторика на Светој гори...“) у којима су учествовали академици, професори универзитета, историчари уметности, истраживачи светогорске прошлости, предања, монашког живота и управе, ликовне уметности и уметности речи. Можда је најбољи циљ ових окупљања исказан у самом акту оснивања Друштва пријатеља Свете горе, где се каже да је друштво основано да би се „неговале духовне, историјске и уметничке традиције Свете горе, ширила знања о њој и учвршћивале културне везе и пријатељство између српског и грчког народа и подстицало донаторство на корист Свете горе“. Сва предавања забележена су у књигама „Казивања о Светој гори“, Београд : Просвета, 1995. и „Друга казивања о Светој гори“, коју су објавили издавачка кућа Просвета, Друштво пријатеља Свете горе и Библиотека града Београда 1997. године.

„Срби у европској историји и цивилизацији“ још један је значајан циклус предавања који је Библиотека организовала са Балканолошким институтом САНУ у 1992. години. Прво предавање одржао је Предраг Палавестра, затим су следила предавања Ирине Грицкат „Српски књижевни језик средњег века“, „Препород српске уметности у XVIII веку“ Динка Давидова, „Аристократска вертикала у српској историји“ Радована Самарџића, „Балкански и средњовековни слојеви у српској народној култури“ Драгослава Антонијевића... Сва предавања забележена су у књизи „Срби у европској цивилизацији“, коју су објавили Балканолошки институт САНУ и издавачка кућа НОВА у Београду 1993. године.

У првој половини 1992. године са Друштвом српско-руског пријатељства у Библиотеци је организован још један циклус предавања који је говорио о културним и духовним везама словенских народа. Циклус је назван „Словенске културе и историја међусловенских веза“. Уводно предавање одржао је Света Лукић на тему српско-руских књижевних веза од 1945. до 1990. На следећем је излагао Димитрије Калезић говорећи о руској религиозној ренесанси XX века, о српско - руским везама, а о црквеном појању говорила је Даница Петровић ... Предавања из овог циклуса налазе се у књизи „Словенске културе и историја међусловенских веза“, коју је објавило Друштво српско – руског пријатељства у сарадњи са Библиотеком града Београда, 1996. године.

У обимном прилогу о програмским активностима за 1994. годину забележено је да је у Одељењу уметности одржано више предавања посвећених Јапану. Циклус је реализован под називом „Месец дана Јапана“.

Суорганизатор ових предавања било је Друштво Југославија – Јапан. Уз слајд пројекције причало се о свакодневном Јапану, архитектури, традиционалном позоришту Но Кабуки и Бунраку, утицају будизма на јапанску уметност...

Пратећи читалачка интересовања у библиотекама може се закључити да се поред награђених романа готово у истој мери траже књиге из свих области егзактних наука. Посебно кад су у питању популарна издања. Можда ова констатација може објаснити велико интересовање јавности који је побудио циклус предавања организован са Академијом Теслиана. Овај изузетно посећени циклус бавио се теоријским питањима науке. Предавања су држали академици и професори универзитета. Говорило се о Слици света између катастрофе и еволуције, Спиралама времена и историји земље / Никола Пантић, Заснивању физике као

онтолошке науке / Велимир Абрамовић, Новој теорији свести / Дејан Раковић, Милутину Миланковићу и брзини светлости, Фрагментима о Теслином схватању етра / Марија Шешић и др. Предавања су одржавана два пута месечно у Римској дворани Библиотеке.

Поред писаца, критичара, историчара књижевности Библиотека је била чест домаћин и драмским уметницима. Најчешће су у Римској дворани представљане монодраме или различите сценске адаптације, рађене по познатим књижевним делима. Међутим, велико интересовање изазвала су и необјављена дела. Циклус читања необјављених драмских текстова назван је „Корак ка сцени“. Реализован је у сарадњи са Удружењем драмских уметника, с циљем да се у првом јавном читању представе необјављени драмски текстови и тако скрене пажња на остварења која би могла да се нађу на позоришном репертоару. Прочитане су драме „Кактус и руже“ Ђорђа Лебовића, „Огњена купина“ Јелице Зупанц, „Трбосек“ Деане Лесковар, „Мотел за људине“ Вељка Радовића, „Карађорђе“ Милана Шаврлића, „Перо и Јово“ Миодрага Булатовића. Циклус је организовала Зорица Миливојевић.

Библиотека града Београда једна је од првих библиотека у Србији која је учила важност и значај маркетинга у непрофитним установама. Током ових година имала је више успешних маркетиншких акција. Иако маркетинг у библиотекарству заслужује посебно поглавље и није предмет овог рада, ја ћу га поменути само као интензивно праћење теоријске заснованости кроз промотивне активности. Још 1992. године када су се књиге о маркетингу тек стидљиво појављивале у изложима наших књижара, у Вуковој сали представљена је књига Борислава Б. Митровића „О + П + П = Р“ . Од тада, па до данас, готово да није било значајније књиге из ове области поводом које није организован округли сто или промоција. Неке од тема и издања нашле су се на трибинама циклуса „Књига у функцији маркетинга“. Разговарало се о поетици пословања, односима с јавношћу (заједно са издавачком кућом Клио), представљена су и издања Тржишта новца и хартија од вредности, часопис Директор, Библиотека Менаџмент „Привредног прегледа“ итд. Ауторка циклуса била је Славица Ардељан.

Интензивна сарадња са медијима је још једна је важна област рада ове установе. Нису само медији пратили догађања у Библиотеци. И библиотекарски и читаоци пратили су њезин рад, посебно кад су у питању дневне новине. Из те обостране сарадње проистекао је циклус „Штампа у Србији“, којим смо желели да прикажемо неке од дневних и периодичних публикација које су излазиле у различитим деловима земље. Поред општег осврта на штампу, највише се разговарало о раду редакција за културу. Током 1994. и 1995. године у библиотеци су се представиле редакције Вечерњих новости, Ваљевца, Београдских новина, Експрес политике, Привредног прегледа, Јединства из Приштине, Дневника, Дуге, Наде, Жене, Танјуга и Народних новина из Ниша. Уредница циклуса била је Јасмина Нинков.

Циклус „Из Ирске књижевности“ уприличен је 1996. године. Повод за организовање овог циклуса предавања, књижевних вечери и видео пројекција била је књижевна награда коју додељује Градска библиотека из Даблина, а у којој учествују све градске библиотеке из света. И Библиотека града Београда добила је позив и као свој предлог послала енглеско издање романа Милорада Павића „Предео сликан чајем“. Милорад Павић на жалост није добио награду, али се зато, уз учешће великог броја посетилаца, у Библиотеци говорило о Шејмасу Хинију, Јејтсу и Ирској, Џојсовим „Даблинцима“, Флену О Брајену и Оскару Вајлду. Писани траг о овим догађањима остао је забележен у специјалном броју новина, штампаних поводом награде Даблинске библиотеке. Ауторка овог циклуса била је Зорица Миливојевић.

Двехиљадита година протекла је у знаку обележавања 2000 година хришћанства. Ову значајну годишњицу обележиле су готово све културне установе у земљи и свету. У Библиотеци града Београда обележена је предавањима о Библији и уметности у хришћанству. Циклус су организовали Културно-информативна делатност и Одељење уметности. Осврт на увод у Библију дао је, и о односу човек-бог говорио је, митрополит Амфилохије Радовић, а затим су уприличена предавања о Петокњижју, Историјским и Поучним књигама. Једно предавање одржао је и Владета Јеротић, говорећи о старом и новом у хришћанству. У оквиру циклуса представљена је и Библија на CD-у, коју су објавили Српска православна црква и Мегатренд софтвер. О овом значајном издању говорио је владика Иринеј Буловић.

У Одељењу уметности током читаве године одржавана су предавања о ликовним уметностима у хришћанству.

Библиотекарски Одељења уметности организовали су више циклуса предавања која прате важне теме везане за историју ликовне уметности, савремене токове или обележавања

важних годишњица везаних за ову област. Тако је организован циклус предавања „Мајстори српског сликарства XVI - XVII века“, у коме су забележена предавања о Лонгину, Поп Страхини из Будумља, Георгију Митропану, Радулу и другима.

У 2001. години реализован је још један циклус предавања посвећен југословенској ликовној уметности XX века, са освртом на утицај светских кретања на нашу уметност. Већ самим именом изражена је суштина и намера предавања да се, пратећи светска кретања у уметности, да осврт на наше сликарство XX века. Станислав Живковић одржао је предавање о импресионизму и симболизму, Ирина Суботић о зенитизму, Александра Естела Бјелица-Младеновић говорила је о идеологији и сликарству социјалистичког реализма, Лидија Мереник о надреализму, о апстрактном и асоцијативном Ивана Симеуновић-Ђелић, о београдској концептуалној сцени Јован Чекић и о постмодерни Ђорђе Кадијевић. Циклус је одржан током новембра и децембра 2001. године у Одељењу уметности. Ауторка циклуса била је Иванка Лазовић, историчарка уметности.

Анализа чланова Библиотеке града Београда показује да су жене бројнији корисници библиотеке (58,76 %) од мушкараца (41,03 %). Сем тога оне су све присутније у јавном животу, науци, књижевности. Стога смо осмислили циклус предавања, промоција књига и часописа, округлих столова, изложби и концерата које говоре о женама и које стварају жене. Под називом „Свет у оку жене“ на промоцијама су представљене и најчитаније књиге, као и оне које су побудиле пажњу критике, одржана су предавања о женама писцима, сликарима, организоване трибине о женама у политици, женском писму, округли столови о женама у културној историји Београда, женама у културним установама града итд. Циклус раде одељења која се баве програмским активностима (Културно-информативна делатност, Одељење уметности и Маркетинг). Одржава се у марту сваке године (2000, 2001, 2002) и побуђује велику медијску пажњу. Аутор концепта је Олга Красић-Марјановић.

ЦИКЛУСИ У СПОМЕН КУЋИ ЛАЗЕ К. ЛАЗАРЕВИЋА

Велики део програма у овој кући био је посвећен Лази К. Лазаревићу, лекару и приповедачу. О приповедачком поступку и облицима приповедања Лазе Лазаревића говорили су Марко Недић, Милија Николић и Душан Иванић. У сарадњи са Драмским програмом РТС приказане су приповетке „Први пут с оцем на јутрење“, „Швабица“ и „Ветар“. Предавања и видео пројекције организовао је и водио Војин Анчић. Одржано је и неколико промоција књига из области медицине, концерт ансамбла Српског лекарског друштва, циклус предавања „Како постати и остати здрав“ (Славица Ардељан) и низ вечери организованих за Друштво за бригу о старим лицима општине Стари град.

Библиотека има и два стално отворена циклуса књижевних вечери и промоција: „Савремена српска књижевност“ и „Из светске књижевности“. У њима се углавном прате књиге из савремене продукције. Вечери нису одређене ни по форми анимације, нити су ограничене временским интервалима (одржавају се једном или два пута месечно).

ТРИБИНЕ

„Трибине у ужем смислу су мањи облик дифузије културе, а развиле су се из организованог друштвено-политичког рада и потребе да се о одређеној теми јавно разговара, размењују мишљења, износе контроверзне идеје и недоумице. Циљ трибина је да се о одређеној теми јавно разговара, размењују мишљења и ставови.“ (Милена Драгићевић-Шешић). Трибине су ређи облик рада везаног за књигу или читање, иако припадају оптималним комуникацијама где се директно размењују мишљења и ставови између учесника и публике.

У ових 10 година у Библиотеци је организовано неколико трибина. Због учесника и времена у коме су одржане навешћу њихове називе: „Дијалог – душа – мишљење“ – уводничари су били Ратко Божовић, Ђуро Шушњић и Чедомир Чупић, а на трибини „Колективно понашање, криза и читалачке потребе“ учествовали су Јован Рашковић, Милена Давидовић и Јелена Ђорђевић. Обе су организоване 1992. године. На трибини одржаној у Вуковој сали библиотеке 1995. године, са великом медијском пажњом говорило се о реформи ауторског права. Током 1994. године одржано је и неколико трибина на тему „Шта је

музика?“. Занимљиво је да се још онда расправљало о тренутку који долази, о опери какву желимо, за и против аматеризма, о фестивалима и музичком образовању. Редакција часописа „Нова мисао“ организовала је неколико трибина посвећених друштвеним питањима, науци и политици, док је удружење ликовних критичара АИСА одржало трибине посвећене сликарству Драгана Мојовића, односно Миодрагу Протићу - поводом објављивања књиге „Нојева барка“.

„Језичко књижевну трибину Петар Кочић“ основала је 1976. године Даница Лала Јевтовић . До 1994. године Трибина је успешно радила у библиотеци „Петар Кочић“. По договору управника и уредника са радом је 1994. прешла у Библиотеку града Београда. До 1996. организује програме под називом „Језичко-књижевна трибина Петар Кочић“ (Лингвистички подмладак, „Психоллингвистика“ / Смиљка Васић, „Језик од мира до рата“ / Ранко Бугарски, „О говору и говорништву / Никша Стипчевић, Мирон Флапар, Војислав Јелић), а од 1996. ради под називом „Језичко-књижевна трибина“. Уприличени разговори и расправе све су ређи, да би се временом угасили. Ово је била једина трибина у граду која се, уз учешће компетентних саговорника, систематски бавила питањима језика и додељивала годишњу награду за културу говора. Награда је задњи пут додељена академику Никши Стипчевићу, с 1994. године. Трибину је водила и уређивала Радмила Кунчер.

НАУЧНИ СКУПОВИ

У Библиотеци града Београда организовано је неколико научних скупова под називом: „Србија у модернизацијским процесима XIX и XX века“, које је организовао Институт за новију историју. Следећи скуп Института одржан је на тему „Положај жене као мерило модернизације“.

Још од времена када је на челу Естетичког друштва Србије био професор Милан Дамјановић, Библиотека града сарађивала је са овим друштвом, које је у Вуковој сали одржало неколико својих скупова са називима „Српска естетика XX века I и II“, „Естетизовање теорије естетског“ и „Естетика и морал“.

У извештају за 1996. годину забележено је да су Народна библиотека Србије, Савезни завод за информатику и Библиотека града Београда у Народној Библиотеци организовали научни скуп на тему „Савремени информатички системи у библиотекарству“.

ПРОМОЦИЈЕ (ПРЕДСТАВЉАЊЕ) КЊИГА

Промоције књига најчешћи су облик комуникације између аутора и књига с једне стране и читалаца са друге. Иако комуниколошки могу бити оптимални вид размене информација о новој књизи, најчешће су једносмерно усмерене према посетиоцима вечери. Гости критичари тумаче и препоручују писца и дело, одређују његово место у савременој књижевности, док је публика најчешће пасивни слушалац. Анализирајући облике рада у презентацијама књига, и пратећи такву врсту програма на београдској књижевној сцени, да се закључити да је то најчешћи и најпопуларнији облик књижевних презентација.

Оно што разликује промоције у Библиотеци града од других промоција у граду је избор књига које ће у њој бити представљене. Поред романа, који су и најзаступљенији у одбиру а и најтраженије књиге у библиотекама, на програмима су често заступљене и стручне књиге.

Година	укупан број промоција	проза	поезија	стручне и научне књиге
1992.	32	8	9	15
1994.	82	33	25	24
2000.	136	68	22	64
2001.	113	35	12	66

Јасно се види да су књиге из различитих области науке и струка подједнако заступљене као и романи и приповетке, понекад чак и заступљеније. Од научних књига најзаступљеније су оне из области права („Преиспитивање правне методологије“ / С. Врачар), филозофије („Искуство разлике“ / М. Ђурић), историје и културе („Пропаст Римског царства“ /

Гибон; „Увод у културу Срба“ / С. Петровић), док се ређе промовишу стручне књиге из механике, физике, технологије („Ендохедрални фулерени“ / Л. Матија).

Дуг би био списак промовисаних романа. Свакако интересантан за анализу читаности и популарности, односа награда и читалачке публике. Задржаћу се само на промоцијама књига оних писаца који више нису међу нама: „Миран злочин“ / А. Исаковић; „Систем филозофије права“ Р. Лукић; „Убиство с предумишљајем“ / С. Селенић; „Бивши Београд“ / С. Лукић; „Приче о митоманима“ / И. Андрић, приредио Петар Џацић ; „Трагања и открића Драгослава Срејовића“ / Д. Срејовић и М. Јевтић. Био је то последњи излазак у јавност академика Драгослава Срејовића.

Добро одабраним насловима и учесницима у промоцији Библиотека представља само дело и аутора, али и себе. Међутим, треба имати у виду да промоције не подразумевају само представљање књига, већ могу бити осмишљене да јавности покажу рад установе и њене могућности. О маркетиншком аспекту промоције дала је одлична запажања колегиница Весна Д. Жупан, у књизи „Маркетинг у библиотекама“, Београд : Свет књиге, 2001.

ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ У БИБЛИОТЕЦИ ГРАДА БЕОГРАДА

Забележено је у документацији (новински чланци, позивнице, фотографије, видео записи) да је велика српска песникиња била чест и драг гост у библиотеци – било да је промовисала своју књигу, било да је била у својству почасне гошће. Октобра 1986. она је и отворила нову зграду библиотеке у Кнез Михајловој улици. Обележавајући стогодишњицу њеног рођења Библиотека је припремила изложбу „Десанка Максимовић и београдске библиотеке“ и организовала циклус књижевних вечери „Сећање на Десанку“.

Случај је хтео да се њен последњи излазак у јавност догоди баш у Римској дворани Библиотеке, када је 19. јануара 1993. присуствовала промоцији библиофилског издања „Пјесме над Пјесмама“ чији је била почасни рецензент.

КЊИЖЕВНЕ ВЕЧЕРИ

По форми веома су сличне промоцији (књижевни критичар, историчар књижевности, публика). У Библиотеци града организоване су неком пригодом (обележавање годишњице писца, или важног датума у стваралаштву аутора или датума у књижевном календару). Тако су обележене годишњице Јована Дучића, Данила Киша, Васка Попе, Адама Мишкијевича и Александра Пушкина, и посвећено књижевно вече Толкину и његовој чувеној књизи „Господар прстенова“, проглашеној за књигу века у Великој Британији.

ИЗЛОЖБЕ И КОНЦЕРТИ

Ликовне изложбе и концерте организује Одељење уметности. Изложбе београдских ликовних уметника организоване су једном до два пута месечно у Галерији библиотеке. Уметницима се није наплаћивао простор, али се зато наводи у извештајима да је библиотека добила од 3 до 11 слика на поклон.

Ваља забележити да су у Галерији одржане и многе тематске изложбе: „Руски емигранти–професори на Универзитету и у школама Србије“ – изложба је организована поводом 60 година Руског дома културе, у сарадњи са Архивом Србије и Друштвом српско-руског пријатељства (1993), „Карло Голдони у српском театру“ у сарадњи са Друштвом Данте Алигијери(1993), „Српски бакрорези у XVIII веку“ у редакцији Динка Давидова“ са Галеријом Матице српске (1993), „Илустрована реклама у београдској штампи између два светска рата“ Загорке Јанц (1994), „Синтеза ликовног и литерарног у делу 'Врачар' Светлане Велмар-Јанковић“ Добрила Николића (1994), „Средњовековна резиденција Београдског митрополита“ (1995), „Београд – Пушкину“ (1999), „Српски споменици Анастаса Јовановића“ (1999), „Гетеова дела на сценама Београда 1790-1990“ поводом 250-годишњице Гетеовог рођења(1999), Изложба фотографија о Данилу Кишу, у сарадњи са Средњошколским центром „Данило Киш“ из Будве.

Иако библиотека нема концертну салу, концерти се организују у Римској дворани и у Читаоници. Ентузијазмом колега који их организују (раније Катарина Рогановић, данас

Љиљана Зечев) стекла је концертну публику. Због простора углавном се организују солистички концерти и концерти камерног типа. Музицирали су између осталих дувачки квинтет „Амадеус“, камерни оркестар „Colegium academicum“, Београдски гудачки оркестар „Душан Скворан“, Папа Ник. Забележено је и неколико музичких циклуса: „Свет флауте“ са Љубомиром Димитријевићем, „Музика барока“, „Свет клавира“ са Душаном Трбојевићем.

ЛЕТЊИ ПРОГРАМИ БИБЛИОТЕКЕ ГРАДА

Београдска читалачка или књижевна публика навикла је да и током лета посећује програме Библиотеке. Они се одржавају у башти Београдског читалишта у улици Змај Јовиној 1, или у Читалишту у дворишту, два до три пута недељно. И у овим програмима забележено је више циклуса као што су: „Летња песничка антологија“, коју је водио Чедомир Мирковић, „Београд мотив и инспирација“ – једно вече посвећено стваралаштву Светлане Велмар-Јанковић (1995), „Нови стихови песникања“ (1994), „Гост – издавач“ (1998. и 1999.), „Читамо за вас“ и „Књига за лето“. У читалишту у Змај Јовиној, октобра 1995, откривена је биста Мише Анастасијевића, рад вајара Љубише Маничића. Концерти и драмски програми изазвали су велико интересовање публике.

ПРОГРАМИ ДЕЧЈИХ БИБЛИОТЕКА

„ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ“ И „НЕВЕН“

Профил програма у дечјим одељењима „Змај“ и „Невен“ креће се од традиционалног облика представљања књига, разговора деце са писцима, до модерних комуникација : причаоница, радионица, играоница и вртића у библиотеци.

У штампаном програму дечје библиотеке „Змај“ за 1992. налази се на интересантан програм који осликава чест облик рада у дечјем одељењу до 1998. године. У извештају се наводи да су деца разговарала са Грозданом Олујић и Владимиром Стојшином на тему како писци пишу књиге, какву књигу бих написао и какву књигу желим да прочитам. У периоду од 1995. до 1998. године Библиотека је имала интензивну сарадњу са Змајевим дечјим играма из Новог Сада. „Змајеви дани у Београду“ трајали су 10 дана (1996). На платоу испред Библиотеке и дуж Кнез Михајлове улице дружили су се писци, деца, глумци и музичари. Овим програмима пренети су атмосфера и садржаји манифестације „Змајевих дечјих игара“.

У 1998. години у дечју библиотеку дошли су приправници нетипичних образовних профила за библиотеку (психолози, педагози, андрагози и социолози) и кренули са новим облицима рада у којима деца активно учествују у комуникацији. Тако су настали програми „Чувари осмеха“, „Кад порастем бићу“ – циклус представљања различитих професија кроз сусрете и разговоре, „Учионица добре воље“ – психолошка радионица о ненасилној комуникацији и конструктивном решавању сукоба, „Приче из зоо врта“, итд.

Циљне групе ка којима су усмерени програми дечје библиотеке су јасно дефинисане у свим библиотекама: вртићи, основне школе и, наравно, редовно уписани чланови. Међутим, налазимо у извештају за 2000. годину да су библиотекари сарађивали са дечјим болницама и вртићима, као и са децом ометеном у развоју. Бројни програми, као и код одраслих, нису утицали на раст чланова. Наредне године када је библиотека пресељена у спомен кућу Лазе К. Лазаревића, рад је поново организован и извештај за 2001. годину бележи да је број уписаних повећан за 15%. У овој години реализован је 71 програм пред 2.500 посетилаца (14 предавања, 2 промоција, 2 изложбе, 34 програма различитог садржаја и облика и 2 карневала).

Наведени облици едукације и анимације заслужују већу пажњу и анализу. Налазе се у стручном раду Владиславе Ивковић-Марковић „Интерактивни библиотечки програми у савременим условима“ који ће бити објављен у „Библиотекару“.

ПУБЛИКА

У публику спадају аудиторијум, реципијенти и примаоци порука различитих садржаја. Публику програма Библиотеке града Београда чине посетиоци предавања, промоција књига, књижевних вечери и трибина. Може се поделити на сталне посетиоце, који и јесу публика, и посетиоце чија се социодемографска структура мења од програма до програма.

Маркетиншка служба Библиотеке до сада није истраживала структуру публике својих манифестација. На крају извештаја ове службе само се за 3 године наводи број посетилаца: 1993. године програме је пратило 9.640 посетилаца, 1994. године 19.400 посетилаца а 1995. године 15.000. У наредним годинама је записано да се број посетилаца кретао од 20 до 200. Ако се узме средња вредност од 110 и помножи са бројем програма, произилази да је програме Библиотеке пратило 319.000 посетилаца.

Само сведочењем организатора програма може се делимично утврдити ко су били посетиоци програма. Логичан је закључак да су предавања, промоције стручних књига, трибине и округле столове пратиле одређене циљне групе – стручна јавност и мањи број случајних намерника, мада и ову тврдњу не треба генерализовати (циклус Академија Теслиана пратио је велики број заинтересованих посетилаца, иако се на предавањима говорило о стручним темама, често неразумљивим широј јавности).

Посетиоци промоција књига су најбројнији и из најразличитијих су друштвених, економских и социо-културних група. Данас када медији суверено владају јавношћу, и када се за сваку важнију књигу прави конференција за штампу да би се информација пренела што ширем аудиторијуму, промоције књига помало губе значај. Постају друштвени чин или за одабране, или за групу рођака, колега, пријатеља. Ако подстакну на читање, или само скрену пажњу на књигу (и то није истраживано) оправдавају постојање посредоване комуникације између књига и читалаца. Организатори и уредници програма добро знају да ће на програму из савремене српске књижевности бити далеко више посетилаца но кад се разговара о било којој књизи из светске књижевности (изузетак је циклус „Из Ирске књижевности“ и књижевно вече посвећено Џојсовом „Уликсу“)

Корисници библиотека ретко долазе на њене програме. Тврдњу ћу поткрепити наводећи резултате анонимне анкете који су на 5 % узорку, у септембру и октобру 2001, спровели Тања Анасијевић и Зоран Здравковић. На питање како се обавештавате о новим књигама, корисници су овако одговорили:

- Питам библиотекара	24,35 %
- Пратим информације у дневним новинама и часописима	17,95 %
- Пратим ТВ емисије из области културе	5,35 %
- Посећујем књижаре	13,90 %
- Посећујем књижевне вечери или промоције књига	1,70 %
- На више начина	29,50 %
- Остало	7,25 %

На питање који је најчешћи разлог њиховог доласка у Библиотеку корисници су овако одговорили:

- Да узмем нешто за читање	60,25 %
- Да добијем информације које су ми потребне	10,05 %
- Да присуствујем програмима у Библиотеци	0,20 %
- Да Нешто друго	8,10 %
- Из више разлога	21,00 %

Када буде извршена анкета посетилаца програма добићемо праву слику односа оних корисника који само позајмљују књигу, и оних који на књижевним вечерима траже додатну информацију о њој.

Треба рећи да су у овом времену велико интересовање изазвале религиозне теме. Сала читаонице Одељења уметности, која има преко 200 места, не може да прими све заинтересоване посетиоце кад говори митрополит Амфилохије Радовић (Увод у Библију, представљање сабраних дела Јустина Поповића), кад своје књиге представља Матија Бећковић, или кад гостује Владета Јеротић, било да говори о Јунгу, светом Јовану Лествичнику или учењу светог Исака Сирина). Добри предавачи као што су Катарина Амброзић, Никола Милошевић и Ђуро Шушњић, са пажљиво одабраним темама, увек ће говорити пред пуном салом било које културне установе.

Готово све важније програмске активности Библиотеке биле су забележене у медијима: радију, штампи, телевизији. У документацији библиотеке чувају се фотографије, аудио и по неки видео запис, позивнице, плакати и део прес клипинга. Као грађа за историју, као документ времена, као извештај о раду. У планирању и реализацијама програма Библиотека града Београда сарађивала је са многим институцијама и друштвима: САНУ, факултетима Београдског универзитета, Ликовном и Музичком академијом, Факултетом драмских уметности, Вуковом задужбином, Архивом Србије, Музејом града, Заводом за заштиту споменика, Друштвом за информатику Србије, Народном библиотеком Србије и другим градским библиотекама.

Библиотека града Београда и данас развија анимационе програме везане за књигу и читање. Будући да живимо у времену високог технолошког развоја и брзог протока информација, када библиотеке у свету већ увелико са читаоцима контактирају преко сајтова и мејла, вероватно ће се мењати већ традиционални облици рада ове делатности. Презентације књига вршиће се преко Интернета и неће бити везане за место и време догађања. Вероватно ће се изгубити чар оптималне комуникације лицем у лице, али ће зато садржај бити селектован потребом корисника.

Ових последњих 10 година XX века обележиле су и програме Библиотеке. У најкраћем, они су се кретали од традиционалног до постмодерне. Реализовани су са мало техничких могућности и много ентузијазма, са освртом на прошлост и традицију и погледима у будућност.

За израду рада користила сам годишње извештаје Библиотеке града Београда, документацију о раду службе културно-информативне делатности, као и лична запажања и искуство мојих колега, који су заједно са мном учествовали у планирању и реализацији ових програма.

Резиме

Библиотека града Београда највећа је позајмна библиотека у Србији. Са фондом од преко 500.000 књига по својој основној функцији окренута је пре свега бројним читаоцима, док је програмским активностима једна од најактивнијих установа у граду.

Предмет овог рада су анимациони програми Библиотеке, анализа рада и попис послова Одељења културно - информативне делатности, културна политика Библиотеке и анализа публике у периоду од 1992. до 2001. године.

За израду рада коришћени су годишњи извештаји Библиотеке и документација Одељења културно - информативне делатности.

Ольга Красич-Марьянович

Программы Библиотеки города Белграда (1992 – 2001) : образование, литературные коммуникации

Резюме

У Библиотеки города Белграда самый большой отдел абонементов. С коллекцией, состоящей из более 500. 000 книг, она прежде всего существует из-за многочисленных читателей, а что касается программных деятельности, она одна из самых активных учреждений в городе.

Предметом этого доклада являются развлекательные программы Библиотеки, анализ работы и перепись занятий Отдела культурно-информационной деятельности, культурная политика Библиотеки и анализ пользователей в периоде с 1992. по 2001. год.

При работе над этим докладом, автор пользовался годовыми отчетами и документацией Отдела культурно-информационной деятельности.

Olga Krasić-Marjanović

Programes of the Belgrade City Library (1992 – 2001) : education, literature and communications

Summary

The Belgrade City Library is the biggest lending library in Serbia. In its essential function, the Holdings, with over 500.000 books, is turned to numerous readers, while with its programme activities, the Library is the most attractive Institution in Town.

The topics of this paper are entertainment programmes of the Library, the analyze of the Work and the Report of Engagements of the Department of Culture and Information Activities, Cultural Policy of the Library and analyze of the Public for the period 1992-2001.

The annual reports of the Library have been used in this Paper, as well as the documentations of the Department of the Culture and Information Activities.